

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-35-2

УДК 331.522.4:37(043.3)

Жук О.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2650-8366>
E-mail: zhyuk_o@ukr.net

Дроздовська Л.О.

аспірант кафедри менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3029-9851>
E-mail: liybov_@ukr.net

ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглядаються проблеми формування і розвитку людського потенціалу економіки через призму ефективності функціонування його освітнього складника. Проаналізовано стан і динаміку показників освіченості населення в Україні, фінансового забезпечення сфери освіти, її якість та відповідність світовим стандартам і потребам ринку праці. Особливу увагу приділено проблемам підготовки фахівців у системі вищої освіти України. Визначено, що нагальною є проблема активізації розвитку якісних характеристик економічно активного населення в Україні. Досліджено вплив індексу рівня освіченості українців на показник індексу людського розвитку загалом. Виявлено основні проблеми у системі освітньої підготовки людського потенціалу національної економіки та виокремлено напрями її вдосконалення. Доведено, що наука, освіта та науково-технічні досягнення відіграють важливу роль у процесі формування і розвитку людського потенціалу національної економіки, у її економічному зростанні.

Ключові слова: людський потенціал, людський розвиток, національна економіка, система освіти, сфера освіти, освітні послуги, ринок праці.

Жук О.П., Дроздовская Л.О. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Рассматриваются проблемы формирования и развития человеческого потенциала экономики с точки зрения эффективности функционирования его образовательной составляющей. Проанализированы состояние и динамика показателей образованности населения в Украине, финансового обеспечения сферы образования, ее качество и соответствие мировым стандартам, а также потребностям рынка труда. Особое внимание уделено проблемам подготовки специалистов в системе высшего образования Украины. Определено, что важной является проблема активизации развития качественных характеристик экономического активного населения в Украине. Исследовано влияние индекса уровня образованности на показатель индекса человеческого развития нашей страны в целом. Выявлены основные проблемы в системе образовательной подготовки человеческого потенциала национальной экономики и выделены направления ее совершенствования. Доказано, что наука, образование и научно-технические достижения играют важную роль в процессе формирования и развития человеческого потенциала национальной экономики, в ее экономическом росте.

Ключевые слова: человеческий потенциал, развитие общества, национальная экономика, система образования, сфера образования, образовательные услуги, рынок труда.

Zhuk Oksana, Drozdovska Liubov. EDUCATION COMPONENT IN THE PROCESS OF FORMING HUMAN POTENTIAL OF THE NATIONAL ECONOMY

The problems of formation and development of human potential of the economy in the context of the efficient functioning of its education component are considered. The structure of the education component of human potential is revealed and its strategic importance for the national economy development is substantiated. The authors analyze the state and dynamics of education indicators of Ukrainian population, financial support for the education sector, its quality and compliance with the world standards and labour market needs. The particular attention is paid to the problems of training specialists in the higher education system of Ukraine. The recent trends in demand in the educational services market and its compliance with the current national economy needs are analyzed. The article deals with the problems of structure and peculiarities of the education sector financing process in Ukraine which requires considerable improvement in the financing mechanism, despite the good total quantitative indicators. It is proved that, despite certain achievements in national education and professional training in the context of developing human potential of the country, there is an urgent need to activate development of the economically active population's qualitative characteristics. This study highlights the essential problems in the system of educational training of human potential of the national economy and identifies the priority areas for its improvement. It is necessary to improve the practice of education sector financing at the expense of entities, in particular, to establish effective mechanisms for cooperation between employers and educational services providers. We suggest actively developing social partnership in the education system, creating a system of research and citizens' opinion polling for forming supplies in the educational services market. It takes a long time to get social and economic benefits from raising the educational level of society. Today, there are urgent problems of forming the countries' competitive advantages on the basis of enhancing the role, meaningful content and quality of education, science and R&D achievements.

Keywords: human potential, human development, national economy, education system, education sector, education services, labour market.

Постановка проблеми. Пріоритетного значення в умовах технологічних змін, стрімкого поширення інновацій набуває посилення готовності та здатності країн до розбудови інноваційного суспільства на

основі використання сучасних знань і технологій, поліпшення якості людського потенціалу. Актуальними стають проблеми формування конкурентних переваг країн на основі активізації ролі, змістов-

ного наповнення та якості освіти, науки, науково-технічних досягнень. Необхідною передумовою переходу до економіки знань та інноваційної праці, як зазначено у «Доповіді про людський розвиток 2016» Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), є забезпечення можливостей навчання впродовж життя для всіх, набуття навичок, необхідних для підвищення продуктивності праці, гарантування вищого рівня доходів, гарного здоров'я та професійної реалізації [1, с. 5]. Зважаючи на це, наука й освіта відіграють чи не найважливішу роль у процесі формування і розвитку людського потенціалу національної економіки, а отже, потенціалу довгострокового економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей формування людського потенціалу національної економіки присвячено праці багатьох вітчизняних науковців і практиків. Зокрема, на особливу увагу заслуговують праці Л.І. Безтелесної, І.М. Бобух, Д.П. Богині, О.А. Грішньої, М.І. Долішнього, Л.М. Львіч, А.М. Колота, Е.М. Лібанової, Л.С. Лісогор, О.П. Мельничук, Г.В. Назарової, В.В. Онікієнка, І.Л. Петрової, У.Я. Садової, Л.К. Семів, О.В. Стефанишин та багатьох інших дослідників. Проблемам розвитку освітньої сфери присвячено дослідження Т.М. Боголіс, В.В. Малишко, О.П. Кириленко, В.Г. Кременя, Ю.В. Наконечної, О.В. Шашкевича та ін. Проте, на нашу думку, залишаються недостатньо висвітленими проблеми аналізу та оцінки освітнього складника формування і розвитку людського потенціалу національної економіки, що в сучасних умовах набуває стратегічного значення.

Метою статті є дослідження, аналіз і оцінка освітнього складника формування людського потенціалу національної економіки та пошук шляхів активізації її розвитку задля економічного зростання.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Людський потенціал є найбільш загальним терміном, що характеризує інтелектуальний ресурс суспільства. У науковій літературі немає однозначного тлумачення поняття «людський потенціал», адже воно сформувалося внаслідок розвитку таких категорій, як «робоча сила», «трудова ресурси», «трудова потенція», «людські ресурси», «людський капітал» тощо. За визначенням О.В. Стефанишин, людський потенціал суспільства – це інтегральний показник граничної кількості й якості праці, якою володіє суспільство за певного рівня розвитку науки і технології, інформації, знань, співробітництва й довіри [2, с. 33]. У працях І. Бобуха зустрічаємо трактування людського потенціалу як загального обсягу людських ресурсів, що характеризується набутими знаннями, здібностями, станом здоров'я та доступом до інформаційних ресурсів [3, с. 102]. Справедливим, на нашу думку, є твердження багатьох авторів про те, що людський потенціал, окрім економічного аспекту вкладень у людину, враховує соціальне середовище, котре формує особистість людини, а також якість її життя.

Серед учених також немає одностайності й щодо визначення компонентної структури людського потенціалу, проте більшість сходиться на думці, що у загальному вигляді ця структура є дуже наближеною до показників, за якими розраховують Індекс людського розвитку (ІЛР). Це інтегральний показник, що характеризує багато аспектів людського існування, які представлені різними індексами, основними серед них є тривалість життя, освіченість і рівень добробуту. Велике значення під час розроблення складників ІЛР має те, що беруться до уваги такі критерії соціального розвитку, які можна використати для кількісних співставлень.

Україна традиційно вважається країною з високим рівнем освіти громадян, із добре підготовленими кадрами високої кваліфікації. Індекс рівня освіченості українців має найбільший позитивний вплив на загальний показник ІЛР нашої країни, він є більшим від загальносвітового рівня. Загалом в Україні спостерігається тенденція до поступового поліпшення у сфері людського розвитку: за підсумками 2017 р. Україна перебуває на 88-му місці у рейтингу зі 189 країн, для яких вираховується ІЛР [4]. Такий показник дав змогу нашій країні потрапити у вищу категорію людського розвитку. Для порівняння: у 1994 р. Україна посідала за ІЛР 45-е місце, у 2003 р. – 75-е, а в 2013 р. – 83-є місце серед 187 країн світу, що входили у цей рейтинг [5].

Рівень знань під час визначення ІЛР вимірюється середньою кількістю років, витрачених на освіту дорослим населенням, тобто середньою кількістю років навчання протягом життя у людей віком від 25 років; а доступ до навчання та знань – очікуваними роками навчання для дітей-першокласників, тобто загальною кількістю років навчання, на які дитина, що досягає шкільного віку, може розраховувати, якщо панівні моделі вікових показників зарахування до школи залишаються незмінними протягом життя дитини.

Згідно з даними результатів перепису населення в Україні у 2001 р., із 45 802 450 осіб старше п'яти років наявного населення мали освіту [6]:

- повну вищу – 5 658 192 особи (12,9%);
  - базову вищу – 309 247 осіб (0,7%);
  - неповну вищу – 8 024 682 особи (17,5%);
  - повну загальну середню – 15 249 889 осіб (33,3%);
  - неповну загальну середню – 13 304 905 осіб (29,0%);
  - не мають початкової загальної – 3 110 813 осіб (6,8%);
  - неписьменні – 269 624 особи (0,6%),
- що в сукупності тяжіє до сучасних найкращих світових показників.

Середня тривалість освіти в Україні станом на 2017–2018 рр. становить 15 років: для хлопців – до 15 років, для дівчат – до 16 років.

Такий стан речей пояснюється, насамперед, тим, що Україна фактично успадкувала від колишнього

Таблиця 1

Освіта населення України за переписами (на 1 тис осіб) [6]

Рік	Повна вища	Неповна вища	Повна середня	Базова середня	Початкова
1959	21	55	64	233	299
1970	40	79	138	236	278
1979	65	119	225	222	252
1989	995	179	285	172	203
2001	136	177	349	160	142

СРСР достатньо високий рівень освіти населення, що забезпечувався добре налагодженою системою освіти, яка базувалася на принципах безкоштовності та обов'язковості загальної середньої освіти. Потужними і добре розвинутими на той час були також в Україні наукові школи та напрями у багатьох галузях знань.

За словами заступника міністра освіти і науки України В. Ковтунця, 79% молодого населення України сьогодні отримують вищу освіту. Відповідно, наша держава посідає 10–12-е місце у світі за кількістю осіб із вищою освітою. Проте її якість бажає кращого: зокрема, за рівнем інженерної освіти ми входимо лише у 50-ку, а за бізнес-освітою – наприкінці 100 [7].

Із рис. 1 видно, що українці не мають особливих проблем із доступом до освіти, однак виникають питання щодо її якості та відповідності вимогам ринку праці і світовим стандартам. Варто зазначити, що така тенденція спостерігається у багатьох пострадянських країнах. За результатами дослідження Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) «Огляд освіти 2012», у більш розвинених країнах зростання освітніх показників є дещо нижче порівняно з країнами з економікою, що розвивається.

Цікавим є також той факт, що освітній чинник формує значні розриви у рівнях бідності домогосподарств України: поява хоча б однієї особи з вищою освітою майже вдвічі знижує ризик відносної бідності всього домогосподарства (16% проти 30%). А для домогосподарств, що мають у своєму складі виключно осіб із вищою освітою, характерні найнижчі по країні рівні бідності (менше 5%). Така закономірність зберігається незалежно від галузі, в якій було отримано освіту, від статусу на ринку праці та відповідності професії набутій освіті [9, с. 45].

Кількість вищих навчальних закладів в Україні за останні роки має чітку тенденцію до зниження: із 813 у 2010–2011 н. р. до 661 у 2017–2018 н. р. Зменшилася також за цей же ж період і кількість студентів: з 2 418 111 осіб до 1 538 565 особи [11]. Такий стан речей зумовлений, з одного боку, демографічними чинниками, а з іншого – зміною, а у деяких випадках підвищенням вимог МОН України до базових характеристик і показників ЗВО у процесах акредитації та ліцензування їхньої діяльності.

Видатки на освіту як частка від ВВП в Україні є достатньо високими, якщо порівнювати з розвинутими країнами. Однак, урахуовуючи значний обсяг тіньової економіки (за деякими оцінками, до 50%), реальна частка витрат на освіту є, відповідно, значно меншою. Іншою особливістю фінансування освіти в Україні є його розпорошеність. Держава фінансує дуже розгалужену мережу навчальних закладів.

Як видно з табл. 3, в Україні частка видатків на фінансування освіти у загальних видатках зведеного бюджету в 2017 р. становила 16,8%, а в 2010 р. – 21,1%, або 6,0% і 7,4% від ВВП відповідно [12]. Водночас такі дані свідчать про те, що значна частка фінансування освіти в Україні відбувається за рахунок державних коштів (приблизно 80%), тоді як за кордоном вагомою є частка приватних джерел фінансування. Завжди обмежених бюджетних ресурсів вистачає лише на покриття поточних видатків вітчизняних освітніх установ. Протягом останніх 15 років видатки на освіту в Україні у зведеному бюджеті становили одну з найбільших статей. Тож закономірно, що намагання скоротити державні видатки під час економічної кризи помітно зачіпає й освітній бюджет.

У процесі реформування системи вищої освіти уряд запропонував нові принципи розподілу держав-

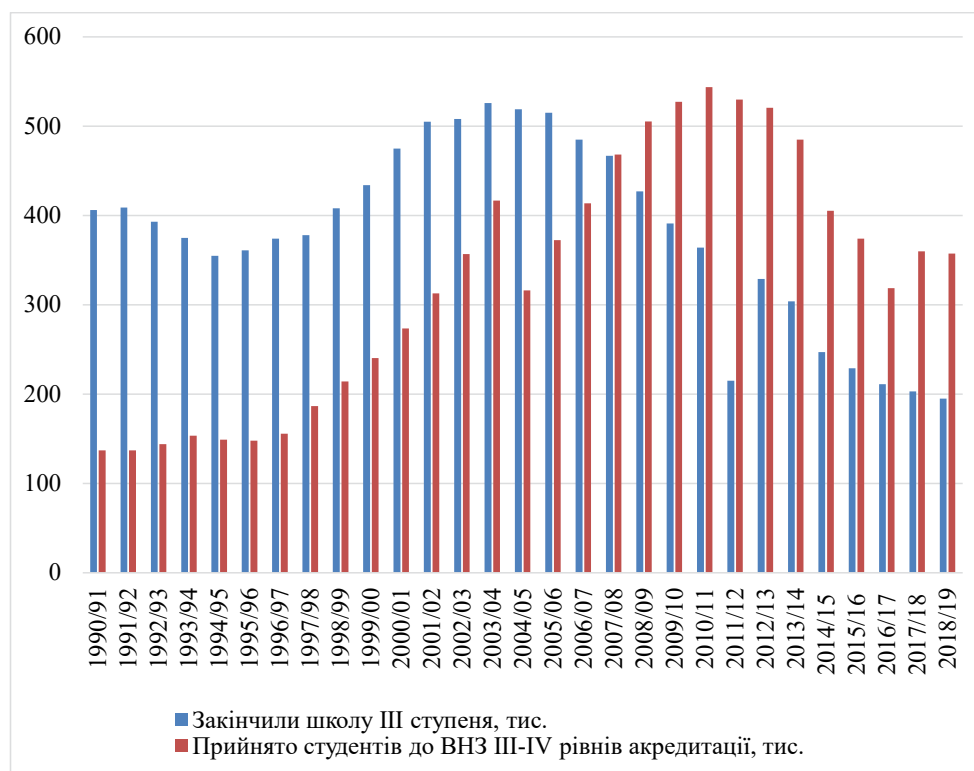

Рис. 1. Співвідношення кількості випускників шкіл та зарахованих до університетів абітурієнтів [8]

Таблиця 2

Розподіл населення України за рівнями освіти у 2015–2016 рр. [10]

	Рівень освіти населення у відповідних вікових групах					
	Усе населення		у тому числі, яке проживає			
			у міських поселеннях		у сільській місцевості	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Частка населення (%) у віці 22 роки і старше, яке має повну вищу освіту	27,7	27,2	35	34,6	13,8	13
Частка населення (%) у віці 21 рік і старше, яке має базову вищу освіту	1,6	1,4	1,9	1,6	1,1	1,2
Частка населення (%) у віці 20 років і старше, яке має неповну вищу освіту	21	21,1	22,4	22,2	18,4	18,9
Частка населення (%) у віці 18 років і старше, яке має професійно-технічну освіту	21,4	22,7	19,1	20,5	25,7	26,8
Частка населення (%) у віці 18 років і старше, яке має повну загальну середню освіту	20	19,9	17,5	17,5	24,7	24,5
Частка населення (%) у віці 16 років і старше, яке має базову загальну середню та початкову загальну освіту	11	10,5	7,4	6,9	18	17,4
Частка населення (%) у віці 6 років і старше, яке не має початкової загальної освіти та неписьменні	5,2	5,6	5,3	5,7	5,1	5,2

Таблиця 3

Видатки зведеного бюджету на освіту в Україні у 2000–2017 рр., %

	2000		2005		2010		2015*		2017*	
	% до заг. видатків	% до ВВП	% до заг. видатків	% до ВВП	% до заг. видатків	% до ВВП	% до заг. видатків	% до ВВП	% до заг. видатків	% до ВВП
На освіту всього, у т. ч.:	14,7	4,2	18,1	6,1	21,1	7,4	16,8	5,7	16,8	6,0
дошкільну	1,6	0,5	2,0	0,7	2,7	0,9	2,5	0,9	2,7	-
загальну середню	5,3	1,5	7,4	2,5	8,7	3,0	7,3	2,5	8,0	-
професійно-технічну	0,9	0,3	1,1	0,4	1,4	0,5	0,9	0,3	0,8	-
вищу	4,7	1,3	5,7	1,8	6,6	2,3	4,6	1,6	3,7	-

*Без урахування видатків бюджетів АРК та м. Севастополя.

Джерело: складено за даними Держслужби статистики України

ного фінансування між ЗВО III–IV рівнів акредитації, що подібні до принципів розподілу освітньої субвенції. Відповідно, фінансування має розподілятися за формулою, що враховує багато ключових показників діяльності цих ЗВО, зокрема: кількість студентів, співвідношення вартості освітніх послуг на різних спеціальностях та ступенях освіти, бали ЗНО вступників, а також показники якості освітньої та наукової діяльності закладів. Проте, як зазначають фахівці, для подальшого вдосконалення формули та її реального використання в Україні бракує показників, адже система моніторингу якості вищої освіти, по суті, відсутня, а деякі дані, звичні для країн ЄС, у нас просто не збираються [14].

Попри високий показник видатків на освіту як частки від ВВП, видатки на одного учня/студента та заробітні плати освітян є дуже низькими навіть порівняно з країнами Східної і Південної Європи. Інвестиції в освіту у стратегії Європейського Союзу «Європа 2020» є незаперечним пріоритетом. Відповідно до цієї стратегії, частка інвестицій у дослідження та розробки (R&D) має досягти 3% ВВП, а рівень вищої освіти – 40% серед населення у віці від 30 до 34 років [14, с. 149].

У сучасних умовах в Україні гостро стоїть питання про відповідність освітнього потенціалу населення потребам і вимогам ринку праці. За інформацією Держслужби зайнятості, в Україні до 80% випускників шкіл вступають у вищі навчальні заклади, решта отримує професійну освіту. Все частіше виникають ситуації, що наявність вищої освіти не дає гаран-

тії отримати високооплачувану роботу після завершення навчання. На обліку у Держслужбі зайнятості в 2018 р. зареєстровано 304 тис безробітних, із них із вищою освітою – 47%. У великих містах, таких як Київ, Одеса, Харків, у центрах зайнятості зареєстровано 85–90% безробітних із вищою освітою [15].

На рис. 2 подано інформацію про потреби ринку праці України за видами діяльності і професіями.

Найбільший попит роботодавців спостерігається на робітників сфери обслуговування, експлуатації устаткування, представників найпростіших професій, кваліфікованих робітників з інструментом, працівників сфери торгівлі та послуг.

Якщо ж проаналізувати попит вступників в українські виші у 2019 р., бачимо кардинально іншу ситуацію. Згідно з даними МОН України, перші позиції займають такі спеціальності, як філологія, право, менеджмент, комп'ютерні науки та середня освіта. Кадрова агенція «НН-Україна» подає дані, що найвища конкуренція на ринку праці України в 2018 р. була у сфері мистецтва, розваг, ЗМІ – 5,8 особи на вакансію, юриспруденції – 6,8, вищого менеджменту – 15,0, видобутку сировини – 9,5.

Проте середній вік працівників сфери матеріального виробництва в Україні становить 55 років, із них частка робітників високої кваліфікації не перевищує 10% [17, с. 4]. Водночас, як зазначає Л. Шевченко, неузгодженість ринку освітніх послуг і ринку праці призводить до того, що підготовлені фахівці залишаються недозатребуваними, створюючи феномен «надлишкової освіти» [18]. Автор робить висновок, що

Рис. 2. Попит на ринку праці України у розрізі професій та видів діяльності у першому півріччі 2019 р. [16]

коли працівники з високою формальною підготовкою виконують малокваліфіковані роботи, це свідчить або про низьку якість освіти, або про нераціональне використання праці, яке, на нашу думку, має місце в нашій країні. У результаті Україна стала на світовому ринку експортером людських ресурсів, а не кінцевих продуктів їхньої праці, здійснюючи підготовку фахівців для економік інших країн, що де-факто суперечить національним інтересам держави.

Аналітик Національного інституту стратегічних досліджень О. Кочеміровська у доповіді «Напрями оптимізації державної політики в сфері розвитку трудового потенціалу України» зазначає, що у проблемі освітньо-кваліфікаційного дисбалансу є чотири зацікавлені сторони, між якими сьогодні немає системної взаємодії: органи державного управління, система вищої і професійної освіти, роботодавці та працівники (потенційні працівники) [17, с. 5]. Окрім того, на нашу думку, особливу увагу серед зазначених суб'єктів варто приділяти органам місцевого і регіонального управління, регулюючий вплив яких має велике значення для розвитку людського потенціалу конкретного регіону держави.

Як зазначає Л.Є. Гасанова, в Україні «прискорюється старіння кадрового складу наукових та науково-педагогічних осередків, утрачається моральна й матеріальна престижність професій учителя, викладача, науковця. Захист кандидатських і докторських дисертацій для більшості викладачів ЗВО та працівників наукових установ перетворився на нав'язану ззовні «повинність», яку треба формально виконати, аби мати надію на хоча б мінімальне підвищення заробітної плати. Частка кандидатів та докторів наук у загальній кількості виконавців наукових досліджень і розробок становила у 2013 р. лише 20,3%, а дослідників із науковими ступенями – 31%» [14].

Висновки. Узагальнюючи вищеведене, варто зробити акцент на таких основних тенденціях і проблемах формування та розвитку освітньої компоненти людського потенціалу України.

Сьогодні Україна є державою з високим рівнем освіти громадян, для яких освіта є відносно доступною, проте є багато запитань щодо її якості, відповідності світовим стандартам та потребам ринку праці. Також потребують узгодженості стандарти вимог до якості освіти з реальними умовами її досягнення.

Витрати на освіту у цілому як частка ВВП відповідають світовим стандартам, проте реально вони є значно нижчими, якщо враховувати значну частку тіньової економіки. Також потребує розвитку практика фінансування освітньої галузі за рахунок коштів юридичних осіб, а не лише приватних надходжень. Зокрема, варто налагоджувати ефективні механізми співпраці між роботодавцями і закладами надання освітніх послуг.

Сучасна структура підготовки фахівців вищої кваліфікації не відповідає потребам ринку праці, що згодом призводить до безробіття випускників ЗВО, створення ефекту їх «недозатребуваності» і загрожує незбалансованістю пропозиції робочої сили й попиту на неї. Активного розвитку потребують соціальне партнерство у системі освіти, формування ефективної системи дослідження та врахування громадської думки під час формування пропозиції на ринку освітніх послуг.

Також варто розуміти й враховувати той факт, що отримання соціального та економічного ефекту від підвищення рівня освіченості суспільства потребує тривалого часу. Людський потенціал є стратегічним ресурсом, який вимагає ефективних механізмів розвитку й управління для забезпечення високої результативності його використання у майбутньому. Вибір орієнтованого на розвиток людського потенціалу типу

економічного зростання потребує кардинально нового співвідношення економічного і соціального аспектів суспільного прогресу, формування засад соціально орієнтованої економіки з «людським обличчям».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку : колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2016. 238 с.
2. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України : монографія. Львів, 2006. 315 с.
3. Бобух І.М. Економічна оцінка людського потенціалу України як елемент національного багатства. *Демографія і соціальна економіка*. 2009. № 2. С. 102–113.
4. Індекс людського розвитку: Україна посіла 88-му позицію серед 189 країн. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukraierank--.html> (дата звернення: 20.07.2019).
5. Соціально-економічний розвиток регіону: стан і перспективи : монографія / за ред. М.О. Горинь, О.С. Сенишин. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 352 с.
6. Освіта в Україні. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96 (дата звернення: 21.07.2019).
7. 79% українців отримують вищу освіту. URL: <https://osvita.ua/vnz/56653/> (дата звернення: 22.07.2019).
8. Мулявка В. Чотири міфи про українську вищу освіту. URL: <https://commons.com.ua/en/chotiri-mifi-pro-ukrayinsku-vishu-osvitu/> (дата звернення: 22.07.2019).
9. Цілі розвитку тисячоліття. Україна-2013. Проект національної доповіді. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. 183 с.
10. Розподіл населення за рівнем освіти 2016 р. URL: <http://www.futureskills.org.ua/ua/map> (дата звернення: 20.07.2019).
11. Вища освіта в Україні у 2017 р. : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm (дата звернення: 28.07.2019).
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.07.2019).
13. Освіта в Україні: аналітичний збірник. Київ, 2016: CEDOS. URL: https://cedos.org.ua/data/pdfs/osvitaua_250416_updated.pdf (дата звернення: 28.07.2019).
14. Гасанова Л.Є. Тенденції фінансування науки і освіти: європейський досвід та українські реалії. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4(69). С. 148–158.
15. Степанковська Я. Ринок праці-2018. ТОП-20 професій, яких гостро потребує Україна. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/rinok-praci-2018-top-20-profesiy-yakih-gostro-potrebuje-ukrajina-517151.html> (дата звернення: 20.07.2019).
16. Попит та пропозиція на ринку праці України у розрізі професій та видів діяльності на перше півріччя 2019 р. *Державна служба зайнятості України*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 21.07.2019).
17. Кочемировська О.О. Напрями оптимізації державної політики у сфері розвитку трудового потенціалу України : аналітична доповідь. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. 38 с.
18. Шевченко Л.С. Дисбаланс професійної освіти і ринку праці: сутність, причини, шляхи подолання. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/58093.doc.htm (дата звернення: 22.07.2019).
2. Stefanyshyn O.V. (2006). Liudskiyi potentsial ekonomiky Ukrainy [Human potential of Ukraine's economy]. Lviv : Publishing center of Ivan Franko National University. [in Ukrainian]
3. Bobukh I.M. (2009). Ekonomichna otsinka liudskoho potentsialu Ukrainy yak element natsionalnoho bahatstva [Economic assessment of human potential of Ukraine as an element of national wealth]. *Demography and social economy*, 2(12), 102–113. [in Ukrainian]
4. Indeks liudskoho rozvytku: Ukraina posila 88 pozysiiu sered 189 krayn [Human development index: Ukraine is ranked 88-th out of 189 countries]. Available at: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukraierank--.html> (accessed 20 July 2019). [in Ukrainian]
5. Senyshyn O.S., Horyn M.O. (2014). Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehionu: stan i perspektyvy [Socio-economic development of the region: state and prospects]. Lviv : Publishing center of Ivan Franko National University. [in Ukrainian]
6. Osvita v Ukraini [Education in Ukraine]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96 (accessed 21 July 2019). [in Ukrainian]
7. 79% ukraintsiv otrymuyut vyshchu osvitu [79 Ukrainians receive higher education]. Available at: <https://osvita.ua/vnz/56653/> (accessed 22 July 2019). [in Ukrainian]
8. Muliavka V. (2017). Chotyry mify pro ukrainsku vyshchu osvitu [Four myths about Ukrainian higher education]. Available at: <https://commons.com.ua/en/chotiri-mifi-pro-ukrayinsku-vishu-osvitu/> (accessed 22 July 2019). [in Ukrainian]
9. National Institute for Strategic Studies (2013). Tsili rozvytku tysiacholittia. Ukraina-2013. Proekt natsionalnoi dopovidi [Millennium development goals. Ukraine 2013. Draft national report]. Kyiv : National Institute for Strategic Studies. [in Ukrainian]
10. Rozpodil naseleння za rivnem osvity 2016 [Distribution of the population on education level of 2016]. Available at: <http://www.futureskills.org.ua/ua/map> (accessed 20 July 2019). [in Ukrainian]
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Vyshcha osvita v Ukraini u 2017 rotsi [Higher education in Ukraine in 2017]. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo. [in Ukrainian]
12. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 28 July 2019). [in Ukrainian]
13. CEDOS Analytical Center. (2016). Osvita v Ukraini: analitychnyi zbiryk [Education in Ukraine: Analytical collection]. Available at: https://cedos.org.ua/data/pdfs/osvitaua_250416_updated.pdf (accessed 28 July 2019). [in Ukrainian]
14. Hasanova L.Ie. (2014). Tendentsii finansuvannia nauky i osvity: yevropeyskyi dosvid ta ukrainski realii [Trends Science and Education financing: European experience and Ukrainian realities]. *Scientific papers of the Research financial institute*, 4(69), 148–158. [in Ukrainian]
15. Stepankovska Ya. (2018). Rynok pratsi – 2018. TOP – 20 profesii, yakikh hostro potrebuie Ukraina [Labor market – 2018. TOP – 20 professions that are in dire need of Ukraine]. Available at: <https://glavcom.ua/economics/finances/rinok-praci-2018-top-20-profesiy-yakih-gostro-potrebuje-ukrajina-517151.html> (accessed 20 July 2019). [in Ukrainian]
16. The official site of State Employment Service of Ukraine (2019). Popyt ta propozytsiia na rynku pratsi Ukrainy u rozrizi profesii ta vydiv diialnosti na pershe pivrichchia 2019 [Supply and demand in the labor market of Ukraine in terms of jobs and activities for the first half of 2019]. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (accessed 21 July 2019). [in Ukrainian]
17. Kochemyrovska O.O. (2013). Napriamy optymizatsii derzhavnoi polityky v sferi rozvytku trudovoho potentsialu Ukrainy: analitychna dopovid [Directions of optimization of public policy in the sphere of labor potential of Ukraine: analytical report]. Kyiv : National Institute for Strategic Studies. [in Ukrainian]
18. Shevchenko L.S. (2010). Dysbalans profesii noi osvity i rynku pratsi: sutnist, prychny, shliakhy podolannia [Imbalance of professional education and labor market: essence, causes, ways of overcoming]. Available at: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/58093.doc.htm (accessed 22 July 2019). [in Ukrainian]

REFERENCES:

1. Libanova E.M. (2016). Lyudskyi rozvytok v Ukraini. Innovatsiyni vydy zaunyatosti ta perspektyvy yikh rozvytku [Human development in Ukraine. Innovative types of employment and prospects for their development]. Kyiv : Institute of Demography and Social Studies of M.V. Ptukhy of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 26.09.2019.
The article was received 26 September 2019.